

การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรม

Empowerment Evaluation in Architecture Studio Instruction

สาธิตา สกุรัตนกุลชัย*

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

การเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรมเป็นการเรียนการสอนแบบปฏิบัติการที่มีความเกี่ยวข้องกับ การประเมินอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ผ่านการประเมินผลงานการออกแบบจากการวิพากษ์ของ อาจารย์ผู้สอน การส่งเสริมให้อาจารย์ผู้สอนทางสถาปัตยกรรมเกิดสมรรถนะในการประเมิน โดยนำองค์ประกอบ หลักการ และระเบียบวิธีการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจมาประยุกต์ใช้ จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงและ พัฒนาการเรียนการสอนแบบสตูดิโอให้ดียิ่งขึ้น การดำเนินงานเริ่มจากการประเมินความต้องการจำเป็น การฝึกอบรม การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ และการนำไปปฏิบัติ โดยการนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้นอกจากเป็นการส่งเสริมให้ อาจารย์ผู้สอนเกิดสมรรถนะในการประเมินแล้ว ยังมีส่วนช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมจากการทำประเมินร่วมกันซึ่งจะ ทำให้ผลการประเมินถูกนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

คำสำคัญ : การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ การเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรม

Abstract

Architecture studio instruction is a practical learning class in which the instructors inevitably involve in student's project evaluation. For the effective evaluation and criticism in student work, it is necessary to improve instructors' skills in evaluation process. Instructors could improve their evaluation capacities by applying the empowerment facets, principles, and methodology in practice which including a needs assessment, training, and empowerment evaluation. Finally, by applying this concept, instructors not only increase their evaluation capacities but the result of the evaluation could be utilized.

Keywords : empowerment evaluation, architecture studio instruction

---

* ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)

บทนำ

การเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรมมีลักษณะที่โดดเด่นแตกต่างจากการเรียนการสอนในรูปแบบปฏิบัติการทั่วไป เนื่องจากเป็นเรียนรู้เกี่ยวกับการออกแบบทางสถาปัตยกรรมระหว่างผู้เรียนกับอาจารย์ผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญแบบตัวต่อตัว ผ่านการฝึกปฏิบัติการออกแบบสถาปัตยกรรมของผู้เรียน เป็นการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการวิพากษ์ผลงาน จึงมีการประเมินแทรกอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการออกแบบ

จากรูปแบบการสอนที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการวิพากษ์ผลงานนี้เอง ทำให้อาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการประเมิน ทั้งการประเมินความก้าวหน้า (formative evaluation) เพื่อให้ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาผลงานแก่ผู้เรียน และการประเมินสรุปรวม (summative evaluation) เพื่อตัดสินคุณค่าของผลงานที่เสร็จสมบูรณ์ และด้วยบทบาทที่สำคัญของอาจารย์ผู้สอนในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอ หากมีการส่งเสริมและพัฒนาให้อาจารย์ผู้สอนทางสถาปัตยกรรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการประเมินเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ย่อมจะทำให้การเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรมมีการพัฒนาดียิ่งขึ้น

ดังนั้น เพื่อให้การประเมินในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอเกิดการพัฒนาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง การนำแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินยุคใหม่ดังเช่นการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ (empowerment evaluation) มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน จึงน่าจะเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทำการประเมินด้วยตนเอง และสามารถนำการประเมินมาใช้ประโยชน์ต่อไปได้

เนื้อเรื่อง

เนื้อหาสาระของบทความนี้แบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก กล่าวคือ ประเด็นแรก เป็นการเกริ่นนำถึงสภาพการเรียนการสอนและการประเมินในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรม ประเด็นที่สอง เป็นแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ ซึ่งได้สรุปเนื้อหาสาระที่สำคัญเกี่ยวกับองค์ประกอบ หลักการ และระเบียบวิธีการประเมินของการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ และประเด็นสุดท้าย เป็นการนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรม รายละเอียดต่างๆ เป็นดังนี้

การเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรม เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ หรือห้องสตูดิโอ (studio) มีลักษณะการสอนแบบเป็นคณะ (team teaching) มีการแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ มีอาจารย์ผู้สอนประจำกลุ่มเป็นผู้รับผิดชอบการสอนตลอดภาคการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาจะเน้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติผ่านโจทย์การออกแบบที่คณะผู้สอนร่วมกันกำหนดขึ้น การเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มมีความเป็นอิสระกันขึ้นอยู่กับอาจารย์ผู้สอนประจำกลุ่ม เป็นการเรียนรู้แบบตัวต่อตัวระหว่างผู้เรียนกับอาจารย์ผู้สอน ซึ่งในแต่ละสัปดาห์อาจารย์ผู้สอนประจำกลุ่มจะตรวจผลงานความก้าวหน้าในการออกแบบของผู้เรียน วิพากษ์ และให้คำแนะนำ เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุงและพัฒนาผลงานอันเป็นการประเมินความก้าวหน้า นอกจากนี้ในระหว่างภาคการศึกษาจะมีการประเมินผลงานของผู้เรียนร่วมกันโดยคณะผู้สอน เรียกว่า การสอบแบบคณะผู้สอนร่วมกันประเมินผลงานของผู้เรียน (pin up หรือ jury) ซึ่งเป็นการประเมินสรุปรวมเพื่อตัดสินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

รูปแบบการประเมินที่อาจารย์ผู้สอนใช้ในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอในปัจจุบันมีหลายลักษณะ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักการและแนวคิดการประเมินทางการศึกษา พบว่ามีความสอดคล้องกันอยู่ 5 ลักษณะ คือ การประเมินที่เน้นวัตถุประสงค์ (objective-based evaluation) การประเมินการปฏิบัติ (performance assessment) การประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) การประเมินตนเอง (self-evaluation) และการประเมินตามแนวคิดผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาและศิลปวิจารณ์ (educational connoisseurship and criticism) โดยการใช้หลักการและแนวคิดการประเมินดังกล่าวได้ถูกสอดแทรกอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนโดยอาจารย์ผู้สอนตามธรรมชาติของการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนแบบสตูดิโอยังมีสภาพปัญหาอยู่บ้าง เช่น ปัญหาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน วิธีการประเมิน ความน่าเชื่อถือของผลการประเมิน (Sakulrattanakulchai, 2010) ซึ่งหากมีการปรับปรุงและพัฒนา โดยส่งเสริมให้อาจารย์ผู้สอนทางสถาปัตยกรรมเกิดสมรรถนะในการประเมินเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ย่อมจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรมให้ดีขึ้น การนำแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจมาประยุกต์ใช้จึงน่าจะเป็นแนวทางที่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

แนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ (empowerment evaluation) เป็นแนวคิดของ David M. Fetterman ในปี ค.ศ. 1993 ระหว่างการเขียนหนังสือเรื่อง *Speaking the Language of Power : Communication, Collaboration, and Advocacy* แนวคิดนี้มีที่มาจากศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาชุมชน (community psychology) มนุษยวิทยาปฏิบัติการ (action anthropology) และการวิจัยปฏิบัติการ (action research) เป็นแนวคิดที่มีชื่อเสียงขึ้นในเวลาต่อมาเมื่อ Fetterman นำเสนอในที่ประชุม American Evaluation Association (AEA) ประจำปี 1993 (Fetterman, 2001) การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจเป็นการประเมินยุคใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีนักประเมินทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดการประเมินตนเอง เพื่อให้ผลการประเมินถูกนำไปใช้ประโยชน์และทำให้การประเมินเป็นกระแสหลัก ในปัจจุบันแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินหลายประเภททั้งทางด้านสุขภาพ (Fetterman, 1994; Smith, 1998; Miller and Lennie, 2005) และด้านการศึกษา (Fetterman, 1994, 2001; Wongkorm, 2004; Panhoon, 2005; Sakulrattanakulchai, 2010) เนื้อหาสาระที่สำคัญของการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจเป็นดังนี้

1. องค์ประกอบของการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ มี 5 องค์ประกอบ (Fetterman et al., 1996; Fetterman, 2001) คือ

1.1 **การฝึกอบรม (training)** เป็นการสร้างสมรรถนะในการประเมินให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยนักประเมินจัดเตรียมความรู้ที่จำเป็นสำหรับการประเมินและจัดฝึกอบรมให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

1.2 **การอำนวยความสะดวก (facilitation)** บทบาทของนักประเมินทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำชี้แนะ (coach) หรือ ผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) ที่ช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประเมินตนเองได้ ซึ่งแตกต่างจากการประเมินแบบดั้งเดิมที่นักประเมินเป็นผู้ตัดสินคุณค่า

1.3 **การให้การสนับสนุน (advocacy)** นักประเมินสนับสนุนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทำการประเมินด้วยความสามารถของตนเอง ช่วยสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงองค์ความรู้ และช่วยกระตุ้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเสริมพลัง

อำนาจตนเองโดยใช้การประเมิน

1.4 การสร้างความกระจ่าง (illumination) การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจช่วยสร้างความกระจ่างให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ทำการประเมิน เป็นการเปิดมุมมองและประสบการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการประเมินร่วมกัน ทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้

1.5 การมีความเป็นอิสระ (liberation) การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้และเกิดความเข้าใจที่กระจ่างชัด ทำให้บุคคลสามารถสร้างแนวคิดใหม่ในการปรับปรุงและพัฒนาได้ด้วยตนเอง ทำให้เป็นอิสระจากบทบาทเดิมหรือข้อจำกัดต่างๆ และมีอิสระในการกำหนดตนเอง

2. หลักการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ เป็นแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติได้ ประกอบด้วย 10 หลักการ (Fetterman and Wandersman, 2005) คือ

2.1 การปรับปรุง (improvement) นักประเมินช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทำการประเมินตนเอง โดยแนะนำเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและกำกับติดตาม รวมทั้งช่วยสร้างตรรกะการประเมินภายใน ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใช้การประเมินปรับปรุงโครงการ องค์กร ชุมชน และปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

2.2 ความเป็นเจ้าของชุมชน (community ownership) การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจเชื่อในทฤษฎีที่ว่าบุคคลจะมีความเชื่อและใช้ข้อค้นพบและปฏิบัติตาม ถ้าเขามีส่วนรับผิดชอบในการสร้างสิ่งเหล่านั้นขึ้นมา การตัดสินใจในการประเมินจึงขึ้นอยู่กับกลุ่มคนที่ทำการประเมิน โดยนักประเมินไม่มีอำนาจมีสิทธิ์ชี้ขาดในการตัดสินใจ

2.3 การรวม (inclusion) เกิดจากการรวมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการจากหลายส่วน หลายระดับ โดยส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตกลงร่วมกันในการวางแผนและการตัดสินใจ

2.4 การมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย (democratic participation) เป็นการเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถแสดงความคิดเห็นของตนต่อการประเมินได้อย่างเปิดกว้าง

2.5 การตัดสินใจสังคม (social justice) เป็นการตระหนักถึงความไม่เท่าเทียมกันที่มีอยู่ในสังคม และพยายามที่จะปรับปรุงสถานการณ์เหล่านั้น โดยการปฏิบัติต่อบุคคลด้วยความเคารพในสิทธิของความเป็นมนุษย์ รวมถึงการเลือกระเบียบวิธีการประเมิน เครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความเหมาะสม

2.6 องค์ความรู้ชุมชน (community knowledge) เป็นความเชื่อที่ว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดีและเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ เป็นวิธีการได้มาซึ่งองค์ความรู้จากล่างขึ้นบน (bottom-up approach) ที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและพัฒนา

2.7 ยุทธวิธีที่เน้นหลักฐาน (evidence-based strategies) เป็นองค์ความรู้ที่ช่วยออกแบบกระบวนการแทรกแซง (intervention) ให้เกิดความเหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของชุมชน โดยนักประเมินช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่เน้นหลักฐานกับองค์ความรู้ของชุมชนในการวางแผนและการนำการแทรกแซงไปสู่การปฏิบัติ

2.8 การสร้างสมรรถนะ (capacity building) เป็นการสร้างองค์ความรู้ให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยนักประเมินทำหน้าที่ฝึกอบรมและสนับสนุนให้มีการประเมินในการวางแผน การปฏิบัติงาน และการติดตามผลการปฏิบัติงาน สร้างทักษะการประเมินโดยใช้การประเมินของตนเอง ทำให้การประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนและบริหารจัดการ

2.9 การเรียนรู้ความเป็นองค์กร (**organizational learning**) เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการปรับปรุง ซึ่งจะขึ้นได้เมื่อองค์กรนั้นๆ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) ที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

2.10 ความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ (**accountability**) เป็นการสนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการมีความรับผิดชอบร่วมกันต่อพันธะสัญญาในการประเมินที่ได้ทำขึ้น

3. ระเบียบวิธีการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ : วิธี 3 ขั้นตอน (Fetterman, 2001) เป็นวิธีการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจที่ปรับปรุงจากวิธีที่ Fetterman และคณะได้เสนอไว้ในปี 1996 วิธีนี้ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ

3.1 การกำหนดพันธกิจหรือวิสัยทัศน์ (**establishing mission or vision statement**) เริ่มจากการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของระดมสมองเพื่อระบุพันธกิจหรือวิสัยทัศน์ของการประเมินโครงการ โดยมีนักประเมินทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการอภิปราย เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

3.2 การรวบรวมข้อมูล (**taking stock**) โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทำรายการกิจกรรมหลักที่มีความสำคัญต่อโครงการ และให้คะแนนความสำคัญต่อกิจกรรมโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละคนมีการอภิปรายซักถามซึ่งกันและกัน

3.3 การวางแผนสำหรับอนาคต (**planning for the future**) เป็นการวางแผนสำหรับการดำเนินงานในอนาคต นักประเมินจะเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใช้ข้อมูลที่ได้ในการวางแผน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะระบุกิจกรรมการดำเนินงานและยุทธวิธีการบรรลุเป้าหมาย รวมทั้งรูปแบบของการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนการดำเนินงาน

การประยุกต์ใช้การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรม จากสภาพการเรียนการสอนและการประเมินในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรมที่มีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับกระบวนการประเมิน การนำแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจมาประยุกต์ใช้มีแนวทางดังนี้

1. การประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อประเมินสมรรถนะในการประเมินของอาจารย์ผู้สอน ทั้งนี้เพราะประสบการณ์การสอนและประสบการณ์ทางวิชาชีพที่แตกต่างกัน อาจารย์ผู้สอนแต่ละคนจึงอาจมีความต้องการจำเป็นที่แตกต่างกัน การประเมินความต้องการจำเป็น (needs assessment) จะช่วยให้ นักประเมินจัดเตรียมความรู้ที่จำเป็นที่มีความเหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของอาจารย์ผู้สอน สมรรถนะในการประเมินสำหรับอาจารย์ผู้สอนในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอควรประกอบด้วย สมรรถนะด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติในการประเมิน โดยการประเมินความต้องการจำเป็นนี้ นอกจากจะดำเนินการในช่วงก่อนเริ่มโครงการประเมินแล้ว หากเป็นโครงการระยะยาวก็สามารถทำการประเมินระหว่างการทำงานด้วยก็ได้ เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนอาจมีความต้องการจำเป็นที่เปลี่ยนแปลงไป นักประเมินจะได้นำข้อมูลมาใช้สำหรับปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การฝึกอบรม เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจเพราะเป็นการสร้างสมรรถนะในการประเมินให้แก่ผู้ทำการประเมิน การฝึกอบรมจึงมีความจำเป็นตรงเท่าที่ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับการประเมินยังมีความจำเป็นสำหรับผู้ทำการประเมิน ดังนั้นเนื้อหาและรูปแบบของการฝึกอบรมจึงควรมีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของอาจารย์ผู้สอนทั้งภาคทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางการวัดและประเมิน และภาคปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการประเมิน การนำการประเมินไปใช้ประโยชน์ และเจตคติที่มีต่อการประเมิน

ซึ่งรูปแบบการฝึกอบรมสามารถทำได้หลากหลาย ทั้งการฝึกอบรมแบบรายบุคคล เช่น การฝึกอบรมในงานโดยมีนักประเมินเป็นผู้ให้คำแนะนำ การจัดโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และแบบรายกลุ่ม เช่น การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การระดมสมอง การทัศนศึกษาดูงานการประเมิน เป็นต้น

3. การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ สามารถนาระเบียบวิธีการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจวิธี 3 ขั้นตอนมาประยุกต์ใช้โดยให้อาจารย์ผู้สอนร่วมกันกำหนดพันธกิจหรือวิสัยทัศน์ของการประเมินการเรียนการสอนแบบสตูดิโอ นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนแบบสตูดิโอมาอภิปราย ร่วมกันทำกิจกรรมการปรับปรุงและพัฒนาการประเมินการเรียนการสอนแบบสตูดิโอ และวางแผนดำเนินงานในอนาคต ซึ่งโครงการประเมินหรือกิจกรรมการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจากการวางแผนดำเนินงานมีหลายลักษณะขึ้นอยู่กับผลการระดมสมอง โดยหลังจากนี้นักประเมินจะมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ให้คำชี้แนะ อำนวยความสะดวก ส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ผู้สอนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทำการประเมินอย่างบรรลุผลสำเร็จ

4. การนำไปปฏิบัติ จากการประยุกต์ใช้การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจทำให้เกิดการวางแผนดำเนินงานร่วมกันระหว่างอาจารย์ผู้สอนที่ทำการประเมินในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอ แนวทางการนำไปปฏิบัติมีได้หลายลักษณะ ได้แก่

4.1 การวิจัยชั้นเรียน เป็นการวางแผนและออกแบบรูปแบบการประเมินอย่างเป็นระบบโดยใช้กระบวนการวิจัยชั้นเรียน เพื่อแก้ไขสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอในแต่ละรายวิชา (Usawagovitwong, 2010) มีแนวทางโดยให้คณะอาจารย์ผู้สอนร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยจากการพิจารณาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ออกแบบวิธีการวิจัย โดยนาระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพมาประยุกต์ใช้ให้มีความเหมาะสม สร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ผล เพื่อนำมาสู่ข้อสรุปในการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน โดยมีนักประเมินทำหน้าที่ให้คำแนะนำ และอำนวยความสะดวกในการทำวิจัย

4.2 การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน เพื่อแก้ไขปัญหาความตรง (validity) และความเที่ยง (reliability) ในการประเมินในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอ ซึ่งมีอาจารย์ผู้สอนร่วมประเมินหลายคน การพัฒนาเครื่องมือทำได้โดยการออกแบบเครื่องมือให้มีหลักการวัดที่สอดคล้องกับธรรมชาติของรายวิชาที่เน้นการปฏิบัติ เช่น การใช้แบบตรวจสอบรายการ (checklist) การให้คะแนนแบบรูบริค (rubric scoring) มาตรฐานค่า (rating scale) โดยให้คณะอาจารย์ผู้สอนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครื่องมือเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ซึ่งหลังจากออกแบบเครื่องมือแล้วควรมีการตรวจสอบคุณภาพตามหลักการวัดและประเมินโดยการนำไปทดลองใช้ วิเคราะห์คุณภาพด้านความตรงโดยใช้ดัชนี IOC (item objective congruence) วิเคราะห์คุณภาพด้านความเที่ยงโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) หรือ การวิเคราะห์ทฤษฎีการสรุปอ้างอิงความน่าเชื่อถือของผลการวัด (G-theory) (Kanjanawasee, 2005, 2007; Sakulrattanakulchai and Tangdhanakanond, 2010) ทั้งนี้ นักประเมินจะมีบทบาทเป็นผู้ให้คำแนะนำ และช่วยเชื่อมโยงองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินให้แก่อาจารย์ผู้สอนตามความเหมาะสม

4.3 การส่งเสริมให้เกิดการประเมินในหลายระดับ เป็นการส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการประเมินในระดับอื่นๆ เกิดความตระหนักต่อความสำคัญของการประเมิน เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านี้สามารถทำการประเมิน

ได้ด้วยตนเอง ซึ่งนักประเมินจะมีบทบาทเป็นผู้ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกโดยเริ่มจากการพัฒนาสมรรถนะในการประเมินให้แก่อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาที่มีความสนใจก่อน เพื่อให้อาจารย์ผู้สอนเกิดแรงจูงใจในการปรับปรุงและพัฒนาการประเมินเรียนการสอนแบบสตูดิโอแล้วถ่ายทอดแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการประเมินระดับอื่นๆ เช่น ผู้เรียน อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาออกแบบสถาปัตยกรรมของแต่ละชั้นปี อาจารย์ผู้สอนต่างสาขาที่มีการเรียนการสอนในลักษณะเดียวกัน เป็นต้น ซึ่งในระดับผู้เรียนสามารถดำเนินการได้โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการประเมินตนเอง สามารถวิพากษ์ผลงานของตนเองและเพื่อนร่วมชั้นเรียน รวมทั้งมีการจัดเก็บข้อมูลและนำข้อมูลมาใช้เพื่อพัฒนาตนเองได้ ขณะที่ในระดับอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาออกแบบสถาปัตยกรรมของแต่ละชั้นปี และระดับอาจารย์ผู้สอนต่างสาขาที่มีการเรียนการสอนในลักษณะเดียวกัน สามารถทำได้โดยการจัดระดมสมอง หรือการแลกเปลี่ยนกลุ่มอาจารย์ผู้สอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างผู้สอนร่วมกัน เป็นต้น การส่งเสริมให้เกิดการประเมินในหลายระดับนี้จะทำให้เกิดการรวมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและช่วยให้เกิดองค์การแห่งการเรียนรู้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะและมหาวิทยาลัย

บทสรุป

การเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรมเป็นการเรียนการสอนรูปแบบปฏิบัติการแบบตัวต่อตัวระหว่างอาจารย์ผู้สอนและผู้เรียนที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการวิพากษ์ผลงาน จึงทำให้การประเมินเข้ามามีบทบาทแทรกอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบันพบว่ายังมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการประเมินอยู่บ้าง เช่น ปัญหาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน วิธีการประเมิน ความน่าเชื่อถือของผลการประเมิน แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการประเมินให้ดียิ่งขึ้น สามารถทำได้โดยนำแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจมาประยุกต์ใช้โดยการส่งเสริมให้อาจารย์ผู้สอนทางสถาปัตยกรรมซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนการสอนให้เกิดสมรรถนะในการประเมินเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอ

แนวทางการนำแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรมทำได้โดยการประเมินความต้องการจำเป็น การฝึกอบรม การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ และการนำไปปฏิบัติ ได้แก่ การวิจัยชั้นเรียน การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน และการส่งเสริมให้เกิดการประเมินในหลายระดับ โดยควรเน้นที่การมีส่วนร่วมของอาจารย์ผู้สอนที่มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนแบบสตูดิโอเป็นสำคัญ นักประเมินจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำชี้แนะและอำนวยความสะดวกในการประเมิน การดำเนินงานควรมีความสอดคล้องกับหลักการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ กล่าวคือ มุ่งสร้างสมรรถนะในการประเมินให้แก่อาจารย์ผู้สอนเพื่อให้เกิดการปรับปรุงการประเมินการเรียนการสอนจากการรวมของอาจารย์ผู้สอนที่เกี่ยวข้อง โดยมีนักประเมินทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการเชื่อมโยงองค์ความรู้ ตามยุทธวิธีที่เน้นหลักฐาน ส่งเสริมให้มีการแสดงความคิดเห็นตามหลักการมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ชุมชน และความเป็นเจ้าของชุมชนจากการทำประเมินร่วมกัน การนำแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจมาประยุกต์ใช้จึงเป็นแนวทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะและมหาวิทยาลัยต่อไป

References

- Wongkorm, K. (2004). *The Teacher Development Model in Learning Assessment based on Empowerment Evaluation According to The National Education Act B.E.2542*. Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy in Educational Measurement and Evaluation, Department of Educational Research and Psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University. (in Thai).
- Usawagovitwong, N. (2010). *The Comparative Study of Design Project Evaluation between Panel and Independent Group Jury in ARC119*. Research Report submitted to Sripatum University. (in Thai).
- Kanjanawasee, S. (2005). *Classical Test Theory*. 5thed., Bangkok : Chulalongkorn University. (in Thai).
- Kanjanawasee, S. (2007). *Modern Test Theories*. 3rded., Bangkok : Chulalongkorn University. (in Thai).
- Panhoon, S. (2005). *Development of Empowerment Evaluation Checklist for Developing Teachers' and Students' Evaluation Skills*. Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy in Educational Measurement and Evaluation, Department of Educational Research and Psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University. (in Thai).
- Sakulrattanakulchai, S. and Tangdhanakanond, K. (2010). The Concept of an Evaluation of Studio Study in Architectural Design : An Application of Empowerment Evaluation and Multivariate Generalizability Theory. *Journal of Education*, 36(3), 146-162. (in Thai).
- Sakulrattanakulchai, S. (2010). *Development of Evaluation Models for Architecture Studio Instruction using Empowerment Evaluation*. Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy in Educational Measurement and Evaluation, Department of Educational Research and Psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University. (in Thai).
- Fetterman, D. M. (1994). Steps of Empowerment Evaluation : From California to Cape Town. *Evaluation and Program Planning*, 17(3), 305-313.
- Fetterman, D. M., Kaftarian, S. J., and Wandersman, A. (1996). *Empowerment Evaluation Knowledge and Tools for Self-Assessment & Accountability*. California : SAGE.
- Fetterman, D. M. (2001). *Foundations of Empowerment Evaluation*. California : SAGE.
- Fetterman, D. M. (2001). Experiential Education and Empowerment Evaluation : Mars Rover Educational Program Case Example. *Journal of Experiential Education* (in press).
- Fetterman, D. M. and Wandersman, A. (2005). *Empowerment Evaluation Principles in Practice*. New York : Guilford.
- Miller, R. L. and Lennie, J. (2005). Empowerment Evaluation : A Practical Method for Evaluating a National School Breakfast Program. *Evaluation Journal of Australasia*, 5(2), 18-26.

Smith, M. K. (1998). Empowerment Evaluation : Theoretical and Methodological Considerations. *Evaluation and Programming Planning*, 21(3), 255-261.

ผู้เขียน

ดร.สาธิตา สกุลรัตน์กุลชัย

อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

Email : ssatida@hotmail.com